
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

BOŻENA CZECH-JEZIERSKA

ORCID: 0000-0002-0735-8166

bczechjez@kul.pl

U początków lubelskiej szkoły rzymskiego prawa karnego

The origin of Lublin Roman Criminal Law School

Ostatnie ćwierćwiecze w polskim środowisku romanistycznym obfitowało w publikacje z rzymskiego prawa karnego¹ mające również charakter syntez podsumowujących w tym zakresie dotychczasowe dokonania naukowe². Przy okazji ogłaszania ich drukiem przywoływano lubelskie tradycje badań nad *ius criminale* Rzymian, których początki umiejscawia się jeszcze w ubiegłym stuleciu. Najczęściej przywoływaną datą jest tu dzień zorganizowanej w Lublinie w maju 1993 r. pierwszej tego typu konferencji: *Prawo karne w starożytnym Rzymie*³, która była wynikiem współpracy Katedry Prawa Rzymskiego UMCS (kierowanej wówczas przez profesora Marka Kuryłowicza), Katedry Prawa Rzymskiego KUL (pozostającej wtedy również pod opieką tego lubelskiego romanisty) i Zakładu Historii

¹ O rozkwicie rzymskiego prawa karnego w polskich badaniach romanistycznych oraz o Lublinie jako wiodącym ośrodkiem w tym zakresie zob. M. Zabłocka, *Romanistyka polska w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku*, Warszawa 2013, s. 75 (dalej *Romanistyka II*) i *eadem*, *Gorsze lata polskiej romanistyki*, „Zeszyty Prawnicze” 2017, z. 17.4, s. 149.

² Z ostatnich syntetyzujących wydań książkowych należy tu wskazać dwie lubelskie pozycje: M. Jońca, *Rzymskie prawo karne. Instytucje*, Lublin 2021 (recenzje autorstwa A. Pikulskiej w „Kra-kowskich Studiach Prawniczych” 2022, 15(4), s. 645–647 oraz W. Kosiora w „Zeszytach Prawniczych” 2022, z. 22.3, s. 311–316) wraz z towarzyszącym tej publikacji opracowaniem bibliograficznym: I. Lera-czyk, *Rzymskie prawo karne. Bibliografia*, Lublin 2021 oraz wieloautorską publikację o charakterze encyklopedycznym: *Leksykon rzymskiego prawa karnego*, red. M. Jońca, Warszawa 2022 (z recenzją B. Zalewskiego w „Studiach Prawniczych KUL” 2023, nr 1(93), s. 247–249). Warto przy tym zauważyć, że w *Leksykonie* tym profesor Marek Kuryłowicz opracował ponad 100 z 410 haseł.

³ Tak: M. Zabłocka, *Romanistyka II*, s. 75 i B. Zalewski, *op. cit.*, s. 247. Materiały z tej konferencji opublikowano w specjalnym numerze „Biuletynu Lubelskiego Towarzystwa Naukowego” 1993, 34, nr 1.

Starożytnej UMCS. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że profesor Kuryłowicz przez wiele lat sprawował podwójną funkcję kierownika katedr prawa rzymskiego obu lubelskich uczelni. Po nagłej śmierci profesora Adama Wilińskiego⁴ w 1977 r. to właśnie doktor Kuryłowicz zastąpił zmarłego romanistę na stanowisku kierownika Zakładu, najpierw jako kurator Katedry Prawa Rzymskiego UMCS⁵. W 1979 r. KUL zwrócił się do docenta Kuryłowicza z prośbą o objęcie wykładowstwa prawa rzymskiego na swym Wydziale Prawa Kanonicznego. Wraz z wykładem romanista ten przejął również opiekę nad Katedrą Prawa Rzymskiego KUL. Kontynuował niełatwe niewątpliwie zadanie równoległego kierowania obiema jednostkami – także w czasie, gdy reaktywowano sekcję prawa na KUL, uruchamiając ją w roku akademickim 1983/1984 na zreorganizowanym Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Prawnych KUL – aż do roku 1998, gdy jego stosunek pracy z KUL wygasł. Zatem przez prawie dwie dekady XX w. lubelska romanistyka była prowadzona i koordynowana przez profesora Kuryłowicza⁶. W tym właśnie czasie odbyło się w Lublinie pierwsze spotkanie poświęcone rzymskiemu prawu karnemu. Tak powstała tradycja sympozjów lubelskich, które stały się na wiele lat wizytówką Katedry Prawa Rzymskiego UMCS⁷. Dążenie do spełnienia deklaracji dotyczącej zamiaru zaokrąglenia ich do pełnej liczby w bieżącym – 2024 – roku zostanie urzeczywistnione poprzez zorganizowanie kolejnej tematycznej, dziesiątej już konferencji, połączonej z obchodami jubileuszu 80-lecia profesora Marka Kuryłowicza⁸.

⁴ Szerzej na temat sylwetki tego romanisty zob. M. Kuryłowicz, *Adam Wiliński 1909–1977*, „Annales UMCS” 1988, sectio G (Ius), s. 25–28; *idem*, *Prof. dr Adam Wiliński (w 100-lecie urodzin i 60-lecie doktoratu)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2009, nr 12, s. 11–26.

⁵ Niestety profesor Wiliński doznał wylewu dwa dni przed wyznaczonym kolokwium habilitacyjnym doktora Kuryłowicza i znalazł się w szpitalu, kolokwium było więc zagrożone również z racji na trudności z przyjazdem recenzentów (szerzej zob. *Z profesorem Markiem Kuryłowiczem rozmawia Henryk Olszewski*, CPH 2014, 66, z. 2, s. 321–322). Odbyło się jednak 20 kwietnia 1977 r., zaś Adam Wiliński zmarł miesiąc później (21 maja) w tym samym roku. Jego Katedra wymagała obsadzenia. Ta potrzeba zbiegła się z uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego przez doktora Kuryłowicza na jesieni 1977 r., do tego czasu więc opiekował się on Katedrą Prawa Rzymskiego UMCS jako kurator.

⁶ O ówczesnej współpracy pomiędzy obydwojma lubelskimi romanistycznymi ośrodkami zob. M. Kuryłowicz, M. Jońca, *Prawo rzymskie trzeba zobaczyć!*, [w:] *Personae – Res – Actiones. Rozmowy o prawie rzymskim i historii prawa*, red. M. Jońca, Lublin 2021, s. 208. Macierzystą Katedrą Prawa Rzymskiego UMCS kierował on do 2014 r., zaś zatrudniony w niej pozostał jeszcze do 2020 r. Zob. E. Żak, I. Szpringer, *Katedra Prawa Rzymskiego UMCS (1951–2009)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2010, nr 13, s. 111–121.

⁷ M. Kuryłowicz, *Wprowadzenie*, [w:] *Prawo rzymskie. Artykuły wybrane w 50-lecie doktoratu*, Lublin 2023, s. 10.

⁸ Deklarację taką złożyli Krzysztof Amielańczyk, Antoni Dębiński i Dariusz Słapek we *Wstępie* do publikacji będącej owocem ósmego lubelskiego sympozjum. Zob. *Prawo karne i polityka w państwie rzymskim*, red. K. Amielańczyk, A. Dębiński, D. Słapek, Lublin 2015, s. 8.

Genezy zaszczeplenia w lubelskim ośrodku naukowym badań nad rzymskim prawem karnym należy szukać jeszcze przed 1993 r., na pewno już w latach 80. XX w.⁹, a może nawet wcześniej. Wiąże się z tym ściśle nazwisko profesora Marka Kuryłowicza jako „inspiratora i organizatora badań nad problematyką rzymskiego prawa karnego”¹⁰, zamianowanego „założycielem lubelskiej szkoły rzymskiego prawa karnego”, a nawet nazwanego żartobliwie „głową sekty rzymskiego prawa karnego”. Lubelska szkoła rzymskiego prawa karnego bywa określana wprost mianem „szkoły lubelskiej profesora Kuryłowicza”¹¹, choć on sam, z właściwą sobie skromnością, nie przyznaje się „na tym polu do żadnych świadomych działań”¹².

Próbie odnalezienia tej właśnie chwili narodzinowej szkoły, nakreśleniu linii ewolucyjnej inicjatywy, prowadzącej do wspomnianego pierwszego lubelskiego sympozjum, oraz udziałowi profesora Marka Kuryłowicza w stworzeniu w Lublinie fundamentów do badań nad prawem karnym antycznego Rzymu poświęcony jest niniejszy szkic.

Szukając genezy powstania lubelskiej szkoły rzymskiego prawa karnego, należy cofnąć się jeszcze do lat 70. XX stulecia, gdy nad nauką i nauczaniem prawa rzymskiego w Polsce ciążyło widmo utraty dotychczasowej pozycji, przyszłość rysowała się w ciemnych raczej barwach, a codzienności polskich romanistów towarzyszyła stała obawa i troska o losy ich przedmiotu. Lęki te okazały się słuszne, mimo bowiem podejmowanych licznie prób obrony i głosów sprzeciwiających się przygotowywanym zmianom tzw. reforma Baszkiewicza weszła w życie w roku akademickim 1975/1976, odbierając prawu rzymskiemu status samodzielnego przedmiotu dydaktycznego na studiach prawniczych poprzez włą-

⁹ Tak wskazuje M. Jońca w *Leksykonie rzymskiego prawa karnego*, s. XX.

¹⁰ A. Chmiel, *Sympozjum naukowe: 'Prawo karne i polityka w państwie rzymskim' oraz jubileusz Profesora Marka Kuryłowicza*, CPH 2014, t. 66, z. 2, s. 425.

¹¹ Takimi określeniami posłużył się w swoim wystąpieniu prof. Krzysztof Amielańczyk podczas ósmego lubelskiego sympozjum rzymskiego prawa karnego, połączonego z uhonorowaniem prof. Marka Kuryłowicza z okazji jego Jubileuszu 70-lecia urodzin, które odbyło się 16–17 maja 2014 r. Zob. A. Chmiel, *Prawo karne i polityka w państwie rzymskim. Lubelska konferencja nt. rzymskiego prawa karnego oraz jubileusz 70-lecia Profesora Marka Kuryłowicza, Lublin 16–17 maja 2014*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2014, nr 23, s. 173; R. Kamińska, *VIII Lubelskie Sympozjum Naukowe Rzymskiego Prawa Karnego 'Prawo karne i polityka w państwie rzymskim', Lublin 16–17 maja 2014 r.*, „*Zeszyty Prawnicze*” 2015, z. 15.2, s. 250. Por. też: K. Amielańczyk, *Laudacja na cześć Profesora Marka Kuryłowicza z okazji 70. rocznicy urodzin*, [w:] *Prawo karne i polityka*, s. 17: „Profesor Kuryłowicz jest założycielem i głową takiej lubelskiej sekty rzymskiego prawa karnego. Jest to szkoła lokalna (ale w dobrym tego słowa znaczeniu), w tym sensie, że jest doceniana i rozpoznawalna w polskim środowisku romanistycznym ze względu na specyfikę podejmowanych badań. Mówi się więc i pisze o szkole lubelskiej prof. Kuryłowicza, o wiodącym ośrodku lubelskim, w szczególności w zakresie badań nad rzymskim prawem karnym”.

¹² M. Kuryłowicz, M. Jońca, *Prawo rzymskie...*, s. 206.

czenie go w ogólną historię prawa¹³. Narzucony wówczas program, niechętnie wdrażany w środowisku akademickim, obowiązywał na szczęście dość krótko, bo już od 1982 r. rady wydziałowe, uwolnione od obowiązku jego realizacji, powracały do utrwalonego poprzednio wyodrębnionego miejsca prawa rzymskiego, podkreślającego jego rangę w wykształceniu prawniczym. W tym kilkuletnim okresie romanistyka bynajmniej nie obumarła, reprezentanci tej dziedziny wykładali swój przedmiot na pierwszym semestrze studiów w ramach historii prawa rozpoczynanej od historii praw antycznych. Również badania naukowe w tym zakresie były nadal prowadzone.

Rok 1975 był jednak momentem zwrotnym dla prawa rzymskiego i pozostawił w historii nauki oraz nauczania tego przedmiotu pewne ślady. Jednym z nich było opracowanie nowych pomocy dydaktycznych dostosowanych do ówczesnego programu. Pojawiły się więc skrypty: *Historia prawa* Bogdana Lesińskiego i Władysława Rozwadowskiego¹⁴, w którym prawie połowę treści poświęcono prawu rzymskiemu, *Historia prawa, cz. 1. Starożytność* Władysława Bojarskiego i Błażeja Wierzbowskiego¹⁵ oraz – wydane właśnie w Lublinie – opracowanie *Historia prawa państw antycznych (ze szczególnym uwzględnieniem prawa rzymskiego)* autorstwa Marka Kuryłowicza, Mieczysława Żołnierczuka i Joanny Kosioriewicz¹⁶. Jako że wykład prawa rzymskiego miał w założeniu przybrać kształt obrazujący cały system prawa epoki niewolniczej, a nie tylko obowiązującego w antycznym Rzymie prawa prywatnego, w skryptach osobną część poświęcano również rzymskiemu prawu karnemu¹⁷. W lubelskim skrypcie był to ostatni – ósmy – rozdział *Wiadomości z rzymskiego prawa karnego* – kilkustronicowy zarys zawierający podstawowe informacje dotyczące przestępstw, kar oraz procesu karnego w antycznym Rzymie¹⁸, a jego autorem był docent Marek Kuryłowicz (będący wówczas świeżo po habilitacji). To pierwszy ślad jego autorstwa

¹³ O tej reformie w zakresie zmian dotyczących prawa rzymskiego zob. B. Czech-Jezierska, *Środowisko romanistyczne wobec „reformy Baszkiewiczza” z 1975 roku*, [w:] *‘Ad laudem magistri nostri’*. Mistrzowie. Dzieła polskiej romanistyki, red. E. Gajda, Toruń 2018, s. 7–25; ostatnio też: G. Nancka, *Primum non nocere’*. Kazimierz Kolańczyk wobec reformy studiów prawniczych z 1975 r., „Zeszyty Prawnicze” 2022, z. 22.1, s. 41–63. Szerszy kontekst i konsekwencje wprowadzonych zmian w: B. Czech-Jezierska, *Prawo rzymskie w Polsce Ludowej (1944–1989). Edukacja – polityka naukowa – ideologia*, Lublin 2024 [w druku].

¹⁴ B. Lesiński, W. Rozwadowski, *Historia prawa*, Poznań 1978.

¹⁵ Toruń 1978.

¹⁶ Lublin 1980.

¹⁷ Zob. też: M. Kuryłowicz, *Rzymskie prawo karne w polskich badaniach romanistycznych*, [w:] *Jednostka, państwo i prawo dawniej i dziś. Prace ofiarowane profesorowi Zbigniewowi Sobolewskiemu w siedemdziesięciolecie urodzin*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Prawo” 2003, nr 7, s. 169.

¹⁸ § 148. Charakterystyka ogólna rzymskiego prawa karnego i procesu karnego; § 149. Niektóre przestępstwa i kary.

– ziarenko czy drobny okruch zaznaczający w 1978 r. obecność rzymskiego prawa karnego w lubelskim środowisku naukowym.

Romanista był już wówczas po pobycie w Salzburgu, gdzie pojechał jeszcze w trakcie pracy nad habilitacją w 1976 r.¹⁹, a wyjazd ten miał niewątpliwie wpływ na poszerzenie horyzontów młodego naukowca²⁰. Niemniej to dopiero początek lat 80. XX w. przyniósł ze sobą wydarzenia szczególnie przybliżające go właśnie do rzymskiego prawa karnego. W tym okresie docent Kuryłowicz, będący już kierownikiem Katedry Prawa Rzymskiego UMCS, wyjechał do Monachium, realizując w roku 1982/1983 i 1984 stypendium Humboldta²¹. Tam rozwinął swe zainteresowania, pilnie studiując nie tylko prawo rzymskie, ale i epigrafikę, komparatystykę, biorąc również udział w zajęciach z papirologii, grezystyki, egiptologii i praw klinowych. To właśnie pobyt w Monachium miał decydujące znaczenie dla naukowej formacji lubelskiego romanisty²². Jak wspominał, biblioteka Leopold-Wenger-Institut für Rechtsgeschichte obfitowała w nowości wydawnicze z dziedziny rzymskiego prawa karnego, z którymi miał okazję zapoznawać się podczas dłuższego pobytu w Niemczech. Zajmując się wówczas tematem rzymskich zobowiązań z gier i zakładów, spędzał większość czasu wśród bibliotecznych półek, na których znajdowały się bogate zasoby: „W wolnych chwilach, a przebywałem w bibliotece instytutu najczęściej od rana do północy, dla relaksu i naukowego płodozmianu, przeglądałem znaną metodą półki biblioteczne. Tu właśnie zainteresowałem się działem rzymskiego prawa karnego, do którego dotarłem przy okazji studiów nad prawnymi skutkami gier hazardowych. Zainteresowałem się też działalnością karno-administracyjną oraz funkcjami policyjnymi edylów. To były prawdziwie naukowe lata”²³. Ziarenko zatem zaczęło niepostrzeżenie dojrzewać do kiełkowania.

¹⁹ Temat rozprawy habilitacyjnej: *Adoptio prawa rzymskiego. Rozwój i zmiany w okresie poklasycznym i justyniańskim*, Lublin 1976, zaś 6-miesięczny pobyt w Salzburgu na stypendium naukowym przyznany przez austriackie ministerstwo nauki miał na celu właśnie pracę nad tą rozprawą.

²⁰ Uczęszczał na wykłady Maxa Kasera, wokół którego skupiało się grono stypendystów. Osobistościami świata nauki romanistycznej, z którymi zetknął się również wówczas profesor Kuryłowicz, byli m.in. Theo Mayer-Maly, Franz Wieacker oraz Wolfgang Waldstein. Kontakty te przydały się też romaniście przy staraniach o stypendium w Monachium. Zob. *Rozmowa – wywiad z Jubilatem*, [w:] *Quid leges sine moribus? Studia nad prawem rzymskim dedykowane profesorowi Markowi Kuryłowiczowi w 65. rocznicę urodzin oraz 40-lecie pracy naukowej*, red. K. Amielańczyk, Lublin 2009, s. 22; *Z profesorem Markiem Kuryłowiczem*, s. 319.

²¹ Był stypendystą Alexander von Humboldt-Stiftung Foundation w Leopold-Wenger-Institut für Rechtsgeschichte w latach 1982/1983 i 1984. *O profesorze, katedrze, doktorach, doktorantach i współpracownikach*, [w:] *Quid leges sine moribus*, s. 28. Weześniej – w 1981 r. – docent Kuryłowicz przebywał także na stażu zagranicznym we Włoszech (Camerino).

²² *Z profesorem Markiem Kuryłowiczem*, s. 319.

²³ *Rozmowa – wywiad*, s. 14–15. Por. też: *Z profesorem Markiem Kuryłowiczem*, s. 319–320.

Prawnokarny wymiar działalności edylów rzymskich przekierował uwagę romanisty na rzymskie prawo karne w ogólności. Jak sam wspominał, te inklinacje były dość nieoczywiste: „To trochę dziwne, gdyż na studiach nie lubiłem współczesnego prawa karnego i, szczerze mówiąc, nadal za nim nie przepadam. Tymczasem antyczne regulacje bardzo mnie interesowały. W Polsce nikt się tym wtedy dokładniej nie zajmował”²⁴. Podczas pobytu w Niemczech (wówczas RFN) docent Kuryłowicz obserwował także ściślejszą niż w Polsce współpracę romanistów z przedstawicielami innych nauk, a przede wszystkim historykami starożytności i filologami, która wychodziła poza ramy rzymskiego prawa prywatnego. Ta interdyscyplinarność wzbudziła duży szacunek u polskiego romanisty i pozostawiła w nim tak wielkie wrażenie, że zainspirowała go do przeniesienia jej na grunt polski. Bogaty zatem w wiedzę i wszechstronne naukowe doświadczenia, powrócił do Polski, a pomysły na tematy badawcze oraz inicjatywy zaczęły się mnożyć i pączkować. Poszerzone horyzonty dały asumpt do różnorodnych i kilkunastu poszukiwań naukowych. Według oceny profesora Kuryłowicza, dokonanej z perspektywy czasu, odbyło się to kosztem „wymiernych efektów”, np. monografii o działalności edylów²⁵. Owe „wymierne efekty” przyszły jednak z biegiem czasu.

Pojawiły się zatem pierwsze publikacje lubelskiego romanisty zawierające właśnie odniesienia do rzymskiego prawa karnego. Jego zainteresowanie problematyką gier hazardowych było punktem wyjścia do badań nad konsekwencjami przekroczenia zakazów prawnych w tym zakresie, objęło zatem również skutki karne ich łamania. Poprowadziło też w rezultacie do obyczajowo-prawnych aspektów *iniurii*²⁶ oraz zajęcia się działalnością karno-administracyjną i funkcjami

²⁴ M. Kuryłowicz, M. Jońca, *Prawo rzymskie...*, s. 216. Istotnie, polska romanistyka nie obfitowała wówczas w kierunki badawcze z zakresu rzymskiego prawa karnego. Zob. M. Zabłocka, *Romanistyka polska po II wojnie światowej*, Warszawa 2002 (dalej: *Romanistyka I*), s. 123–134. Do lat 80. XX w. powstała w Polsce tylko jedna książka – G. Kuleczka, *Studia nad rzymskim wojskowym prawem karnym*, Poznań 1974, a pozostałe drobniejsze publikacje dotyczyły poszczególnych przestępstw, kar czy kwestii procesowych (m.in. W. Osuchowski, H. Kupiszewski, C. Kundere-wicz). Waclaw Osuchowski nie dokończył swej pracy nad *Zarysem rzymskiego prawa karnego*, którego pierwszą wersję opracował w latach 70. XX w. Zob. H. Kupiszewski, *Waclaw Osuchowski (1906–1988)*, „Prawo Kanoniczne” 1990, nr 33, z. 3–4, s. 204. Por. M. Kuryłowicz, *Rzymskie prawo karne...*, s. 170. Trzeba przy tym zaznaczyć, że w lubelskim środowisku pojawiała się wcześniej incydentalne zainteresowanie rzymskim prawem karnym, np. w latach 40. ks. Zdzisław Papierkowski (późniejszy kierownik Katedry Prawa Rzymskiego KUL, dziekan wydziału prawnego i prorektor KUL) prowadził wykład *Rzymski proces karny*, pisał również artykuły z zakresu starożytnego procesu karnego. Zob. M. Jońca, *Katedra Prawa Rzymskiego*, [w:] *Księga jubileuszowa z okazji 90-lecia Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL*, red. A. Dębiński, S. Józwiak, A. Kawalko, M. Kruszewska-Gagoś, H. Witczak, Lublin 2008, s. 86–87.

²⁵ Jak wspominał: „dzisiaj trochę żałuję, że nie wróciłem z książką, a byłaby to zapewne monografia właśnie o działalności edylów”. *Rozmowa – wywiad*, s. 15.

²⁶ Artykuły w języku polskim i niemieckim: M. Kuryłowicz, *Servus aleator*, [w:] *Studi in onore di Arnaldo Biscardi*, vol. 4, Milano 1983, s. 527–536 (zob. też: *Prawo rzymskie. Artykuły*

policyjnymi edylów rzymskich²⁷. Pojawienie się wątku karnistycznego u docenta Kuryłowicza w odniesieniu do badań nad prawem rzymskim zostało dostrzeżone i docenione w trakcie procedury o uzyskanie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego w 1987 r., przez wybitnych romanistów recenzujących jego dorobek naukowy – profesorów: Henryka Kupiszewskiego, Władysława Rozwadowskiego i Janusza Sondla. Ten kierunek badawczy wpisywał się również w pojawiające się wówczas trendy w europejskich badaniach romanistycznych²⁸.

W końcu lat 80. XX w. już jako profesor²⁹ lubelski romanista publikował prace wprost odnoszące się do rzymskiego prawa karnego, dokonując w nich przeglądu przedmiotowych antycznych regulacji oraz analizując w ich świetle odpowiedzialność nieletnich za czyny bezprawne³⁰. Jednocześnie badania te przełożyły się na kierunki prowadzonych przez niego prac dyplomowych, także doktoratów, a później na tematykę rozpraw habilitacyjnych. Pierwszym tego owocem był w 1989 r. temat doktoratu Antoniego Dębińskiego *Ustawodawstwo karne rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych*³¹ przygotowanego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim właśnie pod kierownictwem profesora Kuryłowicza. W tym miejscu trzeba podkreślić, powtarzając za samym Jubilatelem, że przy narodzinach koncepcji lubelskich konferencji rzymskiego prawa karnego nie bez znaczenia były właśnie jego kontakty z KUL, gdzie wykładał prawo rzymskie i kierował tamtejszą Katedrą Prawa Rzymskiego. Dzięki łączeniu przez niego działalności w tych dwóch miejscach „tworzył się (...), przy zainteresowaniu również Zakładu Historii Starożytnej UMCS, załóżek nowej «lubelskiej unii

wybrane, s. 23–32]; *idem, Alea i kontrakty aleatoryjne w prawie rzymskim*, CPH 1984, t. 36, z. 2, s. 75–90; *idem, Das Glückspiel im römischen Recht*, „Zeitschrift der Savigny-Stiftung. für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung” 1985, nr 102, s. 185–219; *idem, Leges aleariae und leges sumptuariae im antiken Rom*, [w:] *Studia in honorem Velimiri Polay* (= Acta Univ. Szegediensis. Acta Juridica et Politica, t. 33, fasc. 31), Szeged 1985, s. 271–279 (zob. też M. Kuryłowicz, *Scripta minora selecta. Ausgewählte Schriften zum römischen Recht*, Lublin 2014, s. 102–112); *idem, Paul. D.47,10,26 i obyczajowo – prawne zagadnienia rzymskiej iniurii*, „Annales UMCS” 1984, sectio G, vol. 31, s. 275–285 (wersja niemiecka *Paul. D.47,10,26 und die Tatbestände der römischen “iniuria”*, „Labeo” 1987, vol. 33, fasc. 3, s. 298–307).

²⁷ *Loca aedilem metuentia* (*Sen. de vita beata 7,1,3*). *Z działalności edylów rzymskich na rzecz ochrony porządku i moralności publicznej*, „Annales UMCS” 1985/1986, sectio G, vol. 32/33, s. 123–135; *idem, Działalność karno-administracyjna edylów rzymskich w sprawach handlowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze” 1989, z. 125, s. 65–78.

²⁸ *Z profesorem Markiem Kuryłowiczem*, s. 320.

²⁹ Wówczas jeszcze profesor nadzwyczajny.

³⁰ M. Kuryłowicz, *Ustawodawstwo rzymskie w sprawach karnych*, „Annales UMCS” 1988, sectio G, vol. 35, s. 29–38 (zob. też: *Scripta minora selecta*, s. 113–120); *idem, Odpowiedzialność „nieletnich” za czyny bezprawne w prawie rzymskim*, [w:] *Postępowanie z nieletnimi. Orzekanie i wykonywanie środków wychowawczych i poprawczych*, red. T. Bojarski, Lublin 1988, s. 9–19. Ostatni tekst był wygłoszony przez profesora Kuryłowicza w 1986 r. podczas konferencji Instytutu Prawa Karnego UMCS.

³¹ Opublikowany Lublin 1990.

nauk o antyku»³². Dzięki tak przygotowanemu naukowemu gruntowi początek lat 90. XX w. to już właśnie czas sposobienia się do pierwszego lubelskiego sympozjum prawa karnego, które, jak już wspomniano, odbyło się w maju 1993 r. Równoległe z tymi zabiegami nad swoim doktoratem dotyczącym ustawodawstwa Korneliusza Sulli pracował na UMCS Krzysztof Amielańczyk, finalizując te starania obroną w 1994 r.

W początku lat 90. XX w. zintensyfikowały się zatem działania w lubelskim ośrodku naukowym z zakresu rzymskiego prawa karnego – dwa doktoraty: Antoniego Dębińskiego (KUL) i Krzysztofa Amielańczyka (UMCS) otworzyły dalsze możliwości w obu ośrodkach uniwersyteckich. Zarówno profesor Marek Kuryłowicz, jak i jego dwaj uczniowie publikowali w tym czasie ze wskazanego działu, przy czym trzeba dodać, że wszyscy oni wydali poszerzone wersje swoich referatów wygłoszonych podczas pierwszego lubelskiego sympozjum pt. *Prawo karne w starożytnym Rzymie* w specjalnym numerze „Biuletynu LTN”³³. O sukcesie tej inicjatywy oraz o talencie organizatorskim profesora Marka Kuryłowicza świadczy fakt, że już wkrótce ośrodek lubelski zabrał się do przygotowań do kolejnego tematycznego sympozjum.

Kolejny rok – 1994 – był znaczący i obfitujący w wydarzenia: odbyła się wówczas obrona Krzysztofa Amielańczyka, który napisał doktorat nt. *‘Lex Cornelia de sicariis et veneficis’ w okresie późnej republiki rzymskiej*³⁴, następnie w listopadzie zorganizowano drugą z cyklu konferencję, tym razem pt. *Kara śmierci*

³² Rozmowa – wywiad, s. 16; K. Amielańczyk, *Laudacja...*, s. 17.

³³ Zresztą niezwykle sprawnie przygotowanym, bo wydanym jeszcze w tym samym roku, w którym odbyła się rzeczona konferencja. Były to artykuły: M. Kuryłowicz, *Przestępstwo spekulacji ‘contra annonam’ w prawie rzymskim*, „Biuletyn LTN” 1993, 34, nr 1, s. 5–14 (zob. też: *Prawo rzymskie. Artykuły wybrane*, s. 57–68); K. Amielańczyk, *Cicero, ‘Pro Sex. Roscio Amerino’: rzymski proces o zabójstwo*, „Biuletyn LTN” 1993, 34, nr 1, s. 133–146; A. Dębiński, *Sankcje karne za przestępstwo ‘sacrilegium’*, „Biuletyn LTN” 1993, 34, nr 1, s. 23–33. Ponadto ukazały się w tym czasie: K. Amielańczyk, *Ustawodawstwo Korneliusza Sulli na rzecz restauracji republiki i zaprowadzenia porządku publicznego*, „Annales UMCS” 1991, sectio G, vol. 38, s. 1–14; A. Dębiński, *Ustawodawstwo chrześcijańskich cesarzy rzymskich przeciw manichejczykom*, „Kościół i Prawo” 1991, nr 7, s. 195–211; *idem*, *Ustawy cesarza Honoriusza przeciwko Caelicolae*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1993, nr 3, s. 111–119; *idem*, *‘Sacrilegium’ w prawie rzymskim jako kradzież (‘furtum’) rzeczy świętych (‘res sacrae’)*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1993, nr 3, s. 87–110; *idem*, *‘Poena cullei’ w rzymskim prawie karnym*, „Prawo Kanoniczne” 1994, 37, nr 3–4, s. 133–146; M. Kuryłowicz, *La législation romain pénale – Quadernos Informativos de Derecho Publico*, „Procesual y de la Navegacion” 1993, no. 14, s. 3301–3309 (zob. też: *Scripta minora selecta*, s. 113–120); *idem*, *Tresviri capitales oraz edylowie rzymscy jako magistratury policyjne*, „Annales UMCS” 1993, sectio G, vol. XL, s. 71–79; *idem*, *Ustawodawstwo rzymskie w sprawie fałszywych miar i wag*, „Biuletyn LTN” 1992, Hum. vol. 33, nr 1–2, s. 73–77.

³⁴ Niepublikowany; częściowo tę problematykę zawierały późniejsze artykuły, np. K. Amielańczyk, *Lex Cornelia de sicariis et veneficis*, „Annales UMCS” 1996, sectio G, vol. 43, s. 273–296; Szerzej zob. M. Zabłocka, *Romanistyka I*, s. 132.

w *starożytnym Rzymie*³⁵. Ponadto głośnym echem w środowisku romanistycznym odbiło się ukazanie się na rynku wydawniczym książki autorstwa Marka Kuryłowicza pt. *Prawo i obyczaje w starożytnym Rzymie*³⁶, m.in. z rozdziałem XVI *Zbrodnia i kara*³⁷.

Droga do dalszego rozwoju badań nad rzymskim prawem karnym w Lublinie została zatem już dobrze ugruntowana. Pierwsi uczniowie profesora Kuryłowicza: Antoni Dębiński i Krzysztof Amielińczyk rozwijali swoje kariery naukowe, kontynuując tematykę, którą zainspirował ich promotor, oraz prowadząc w tym kierunku również kolejnych młodych badaczy – własnych już uczniów. Na drodze wytyczonej przez profesora Kuryłowicza powstawały kolejne prace z tej dziedziny skutkujące umocnieniem pozycji lubelskiego ośrodka romanistycznego, wyrastającego na najsilniejszy w Polsce w zakresie zajmowania się prawem karnym³⁸. Na KUL były to najpierw badania Antoniego Dębińskiego nad *sacrilegium*³⁹, a potem, już w XXI w., Macieja Jońcy nad *parricidium* oraz przestępstwem znieważenia grobu⁴⁰, Joanny Misztal-Koneckiej na temat kazirodztwa oraz bigamii, Marzeny Dyjakowskiej nad przestępstwem obrazy majestatu⁴¹ czy Doroty Stolarek nad *adulterium*. Na UMCS Krzysztof Amielińczyk rozszerzył swoje pole badawcze nad rzymskim prawem karnym, eksplorując

³⁵ Materiały opublikowano później w pracy zbiorowej *Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, red. H. Kowalski, M. Kuryłowicz, Lublin 1996.

³⁶ Lublin 1994.

³⁷ S. 182–191; osobny rozdział poświęcono przestępstwom prawa prywatnego: *Delikty prawa rzymskiego* (s. 148–156) oraz rzymskiej *iniurii*: *Zniesławienie i zniewaga*. Pochlebne recenzje tej pozycji ukazały się nie tylko w polskich czasopiśmie: A. Dębiński, „Revue Historique de Droit Français et Étranger” 1995, 73, no. 2, s. 239–240; J. Kodrębski, CPH 1995, no. 47, s. 265–267; M. Avenarius, ZSS 1998, nr 115, s. 754. Wyczerpanie się tej pozycji na rynku świadczy o jej poczytności. Przyczyniło się też do ukazania się wyd. II poprawionego i uzupełnionego tej publikacji (Wydawnictwo Werset, Lublin 2020).

³⁸ Wielokrotnie podkreślała to Pani Profesor Zabłocka w cytowanych tu publikacjach bibliograficznych, zwracając uwagę, że właśnie w Lublinie, na UMCS i na KUL, kolejne osoby broniły prac doktorskich z tego zakresu. Zob. też: M. Zabłocka, *Marzena Dyjakowska, ‘Crimen laesae maiestatis’*. *Studium nad wpływami prawa rzymskiego w dawnej Polsce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, ss. 279, „Zeszyty Prawnicze” 2001, z. 10.1, s. 327.

³⁹ Tu zwłaszcza trzeba wskazać rozprawę habilitacyjną A. Dębiński, *Sacrilegium w prawie rzymskim*, Lublin 1995.

⁴⁰ M. Jońca, *Przestępstwo znieważenia grobu w rzymskim prawie karnym*, Lublin 2013. Monografia była podstawą do uzyskania stopnia naukowego w procedurze habilitacyjnej; jednym z recenzentów był tu właśnie profesor Kuryłowicz.

⁴¹ M. Dyjakowska, *‘Crimen laesae maiestatis’*. *Studium and wpływami prawa rzymskiego w dawnej Polsce*, Lublin 2010 z obszernym rozdziałem poświęconym rzymskim korzeniom tego przestępstwa. W odniesieniu do tej rozprawy, będącej podstawą postępowania habilitacyjnego, trzeba dodać, że Profesor Kuryłowicz recenzował ten dorobek, a ponadto był promotorem – zarówno magisterium, jak i doktoratu Marzeny Dyjakowskiej. Będąc jej mentorem, miał więc wpływ na formację naukową Pani Profesor.

reskrypty cesarza Hadriana i wieńcząc te działania monografią o *crimina legitima*⁴². W lubelskim ośrodku naukowym powiększała się lista publikacji romani-stycznych mających za przedmiot wątki karnistyczne⁴³, przy czym palmę pierwszeństwa w tym zakresie należy oddać profesorowi Amielańczykowi, będącemu autorem największej ich liczby⁴⁴.

Profesor Kuryłowicz jest ponadto autorem licznych recenzji powstających na przestrzeni lat: prac doktorskich, monografii, artykułów czy różnych innych publikacji dotyczących w mniejszej czy większej mierze rzymskiego prawa karnego. Naturalne wręcz było wskazywanie jego osoby jako autorytetu naukowego i recenzenta w przypadkach wkraczania przedmiotu badań w tę sferę regulacji antycznych⁴⁵. Była to nie tylko działalność sformalizowana w procesach awansowych czy wydawniczych – niejednokrotnie miała ona charakter „pozaprotokolarnych” konsultacji udzielanych romanistycznemu środowisku naukowemu – co do wyboru tematu, zakresu badań czy też doboru literatury. Poprzez taką aktywność wpływy „głowy lubelskiej szkoły rzymskiego prawa karnego” promieniowały poza Lublin, a ślady tej działalności można dostrzec w całej Polsce.

Nic dziwnego zatem, że profesorowi Kuryłowiczowi należy przypisać zasianie ziarna naukowego w odpowiednim momencie i na przygotowanym przez niego gruncie, a tym samym przyczynienie się do wykiełkowania na lubelskim drzewie romanistycznym gałęzi karnistycznej, która przyniosła dorodny owoc – powstała wspomniana w tytule lubelska szkoła rzymskiego prawa karnego. Jeśli przyjąć za Zbysławem Muszyńskim, że uznawanie danej wspólnoty uczonych za szkołę naukową dokonuje się najczęściej na podstawie wyróżnienia i oszacowania wartości siedmiu czynników (bez podania hierarchii ich ważności: genealogii, czasu, miejsca, samoświadomości, rdzenia ideowego, rdzenia metodologicznego oraz pism, stylów i światopoglądów), to w przypadku lubelskiej szkoły rzymskiego prawa karnego można owe czynniki zaobserwować, ich analiza wykracza jednak zdecydowanie poza ramy niniejszego szkicu⁴⁶. Należy natomiast w tym miejscu podkreślić przede wszystkim rolę mistrza, którą w powstaniu tejże szkoły odegrał profesor Marek Kuryłowicz, choć on sam swojej zasługi na tym polu

⁴² K. Amielańczyk, *Crimina legitima w rzymskim prawie publicznym*, Lublin 2013.

⁴³ Szerzej zob. M. Zabłocka, *Romanistyka I*, s. 129–134; *eadem*, *Romanistyka II*, s. 75–91.

⁴⁴ Wypromował on też doktora Andrzeja Chmiela kontynuującego eksplorację karnistycznych wątków, które nie są obce również Bartoszowi Zalewskiemu – „najmłodszemu” doktorowi UMCS z zakresu prawa rzymskiego.

⁴⁵ Niektóre recenzje w doktoratach i przewodach habilitacyjnych zostały wykazane w pozycji M. Zabłocka, *Romanistyka I*, s. 180–189. Por też: *O profesorze...*, s. 32–37.

⁴⁶ Zob. Z. Muszyński, *Siedem cech głównych szkoły naukowej*, „Filozofia Nauki” 1995, R. 3, nr 1–2, s. 64. O roli szkół naukowych zob. też: K. Opalek, *Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki*, Warszawa 1983, s. 30–44.

nie uznaje⁴⁷. Szkoła naukowa, jak zauważa Muszyński, jest zjawiskiem ciągłym i skończonym: powstaje, trwa i zanika w określonym czasie⁴⁸. Za wcześniej jednak na analizy i oceny podsumowujące działalność szkoły lubelskiej – na to jeszcze przyjdzie kiedyś czas⁴⁹. Dalsze dzieje lubelskiej szkoły rzymskiego prawa karnego napiszą ci, którzy na owym gruncie naukowym wyrastali. O procesie jej dalszego kształtowania zadecydują kolejne pokolenia lubelskich romanistów – według sparafrazowanej przez samego Jubilata łacińskiej frazy *Feci, quae potui, faciant meliora sequentes*⁵⁰.

BIBLIOGRAFIA

- Amielańczyk K., *Cicero, 'Pro Sex. Roscio Amerino': rzymski proces o zabójstwo*, „Biuletyn LTN” 1993, 34, nr 1.
- Amielańczyk K., *Crimina legitima w rzymskim prawie publicznym*, Lublin 2013.
- Amielańczyk K., *Ustawodawstwo Korneliusza Sulli na rzecz restauracji republiki i zaprowadzenia porządku publicznego*, „Annales UMCS” 1991, sectio G, vol. 38.
- Bojarski W., Wierzbowski B., *Historia prawa*, cz. 1: *Starożytność*, Toruń 1978.
- Chmiel A., *Prawo karne i polityka w państwie rzymskim. Lubelska konferencja nt. rzymskiego prawa karnego oraz jubileusz 70-lecia Profesora Marka Kuryłowicza, Lublin 16–17 maja 2014*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 23.
- Chmiel A., *Symposium naukowe: 'Prawo karne i polityka w państwie rzymskim' oraz jubileusz Profesora Marka Kuryłowicza*, CPH 2014, t. 66, z. 2.
- Czech-Jeziarska B., *Prawo rzymskie w Polsce Ludowej (1944–1989). Edukacja-polityka naukowa-ideologia*, Lublin 2024 (w druku).
- Czech-Jeziarska B., *Środowisko romanistyczne wobec „reformy Baszkiewicza” z 1975 roku*, [w:] *Ad laudem magistrinostri*. *Mistrzowie. Dzieła polskiej romanistyki*, red. E. Gajda, Toruń 2018.
- Dębiński A., *Poena cullei w rzymskim prawie karnym*, „Prawo Kanoniczne” 1994, 37, nr 3–4.
- Dębiński A., *'Sacriligium' w prawie rzymskim jako kradzież ('furtum') rzeczy świętych ('res sacrae')*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1993, nr 3.
- Dębiński A., *Sacriligium w prawie rzymskim*, Lublin 1995.
- Dębiński A., *Sankcje karne za przestępstwo 'sacriligium'*, „Biuletyn LTN” 1993, 34, nr 1.
- Dębiński A., *Ustawodawstwo karne rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych*, Lublin 1990.

⁴⁷ „Zazwyczaj twórcą szkoły jest mistrz o wybitnej osobowości. (...) mistrz musi odznaczać się umiejętnością współpracy i twórczego oddziaływania na zespoły ludzi”. Z. Muszyński, *op. cit.*, s. 64. Niewątpliwie wszystkie te cechy należy przypisać profesorowi Kuryłowiczowi. Por. M. Kuryłowicz, M. Jońca, *Prawo rzymskie...*, s. 206.

⁴⁸ „Można zauważyć pewne etapy rozwoju szkół naukowych: (1) uformowanie się osobowości mistrza; (2) dobór i kształcenie uczniów; (3) formowanie się szkoły (powstawanie wspólnego rdzenia ideowego lub/i metodologicznego); (4) rozkwit, uznanie zewnętrzne, osiąganie ważnych rezultatów naukowych; (5) rozprzestrzenić się geograficznie lub zmierzch szkoły”.

⁴⁹ W odniesieniu do lwowskich romanistów przełomu XIX i XX w. uczynił to ostatnio G. Nancka, analizując w tamtejszym środowisku występowanie czynników charakterystycznych dla szkoły naukowej, wskazanych powyżej przez Z. Muszyńskiego. Zob. G. Nancka, *Szkoła naukowa czy tylko kuźnia talentów? Lwowskie środowisko romanistyczne w latach 1857–1939*, CPH 2020, nr 72.

⁵⁰ *Z profesorem Markiem Kuryłowiczem*, s. 329; *Rozmowa – wywiad*, s. 19.

- Dębiński A., *Ustawodawstwo chrześcijańskich cesarzy rzymskich przeciw manichejczykom*, „Kościół i Prawo” 1991, nr 7.
- Dębiński A., *Ustawy cesarza Honoriusza przeciwko Caelicolae*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1993, nr 3.
- Dyjakowska M., ‘*Crimen laese maiestatis*’. *Studium and wpływami prawa rzymskiego w dawnej Polsce*, Lublin 2010.
- Jońca M., *Katedra Prawa Rzymskiego*, [w:] *Księga jubileuszowa z okazji 90-lecia Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL*, red. A. Dębiński, S. Józwiak, A. Kawałko, M. Krużewska-Gagoś, H. Witczak, Lublin 2008.
- Jońca M., *Przestępstwo znieważenia grobu w rzymskim prawie karnym*, Lublin 2013.
- Jońca M., *Rzymskie prawo karne. Instytucje*, Lublin 2021.
- Kamińska R., *VIII Lubelskie Sympozjum Naukowe Rzymskiego Prawa Karnego ‘Prawo karne i polityka w państwie rzymskim’*, Lublin 16–17 maja 2014 r., „Zeszyty Prawnicze” 2015, z. 15.2.
- Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, red. H. Kowalski, M. Kuryłowicz, Lublin 1996.
- Kosior W., *Okiem prokuratora romanisty, czyli recenzja książki Macieja Jońcy Rzymskie prawo karne. Instytucje*, Wydawnictwo Werset, Lublin 2021, ISBN 978-83-67064-10-1, 218 s., „Zeszyty Prawnicze” 2022, z. 22.3, DOI 10.21697/zp.2022.22.3.14.
- Kupiszewski H., *Wacław Osuchowski (1906–1988)*, „Prawo Kanoniczne” 1990, nr 33, z. 3–4.
- Kuryłowicz M., *Adam Wiliński 1909–1977*, „Annales UMCS” 1988, sectio G.
- Kuryłowicz M., *Alea i kontrakty aleatoryjne w prawie rzymskim*, CPH 1984, t. 36, z. 2.
- Kuryłowicz M., *Das Glückspiel im römischen Recht*, “Zeitschrift der Savigny-Stiftung. Für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung” 1985, nr 102.
- Kuryłowicz M., *Działalność karno-administracyjna edylów rzymskich w sprawach handlowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze” 1989, z. 125.
- Kuryłowicz M., *La législation romain pénale – Quadernos Informativos de Derecho Publico*, „Procesual y de la Navegacion” 1992, nr 14 [zob. też: *Scripta minora selecta*, s. 113–120].
- Kuryłowicz M., *Leges aleariae und leges sumptuariae im antiken Rom*, [w:] *Studia in honorem Velimiri Polay* (= Acta Univ. Szegediensis. Acta Juridica et Politica, t. 33, fasc. 31), Szeged 1985 [= M. Kuryłowicz, *Scripta minora selecta. Ausgewählte Schriften zum römischen Recht*, Lublin 2014].
- Kuryłowicz M., *Loca aedilem metuentia (Sen. de vita beata 7,1,3). Z działalności edylów rzymskich na rzecz ochrony porządku i moralności publicznej*, „Annales UMCS” 1985/1986, sectio G, vol. 32/33.
- Kuryłowicz M., *Odpowiedzialność „nieletnich” za czyny bezprawne w prawie rzymskim*, [w:] *Postępowanie z nieletnimi. Orzekanie i wykonywanie środków wychowawczych i poprawczych*, red. T. Bojarski, Lublin 1988.
- Kuryłowicz M., *Paul. D.47,10,26 i obyczajowo – prawne zagadnienia rzymskiej iniurii*, „Annales UMCS” 1984, sectio G, vol. 31 (wersja niemiecka *Paul. D.47,10,26 und die Tatbestände der römischen “iniuria”*, “Labeo” 1987, vol. 33, fasc. 3).
- Kuryłowicz M., *Prawo rzymskie. Artykuły wybrane w 50-lecie doktoratu*, Lublin 2023.
- Kuryłowicz M., *Prof. dr Adam Wiliński (w 100-lecie urodzin i 60-lecie doktoratu)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2009, t. XII.
- Kuryłowicz M., *Przestępstwo spekulacji ‘contra annonam’ w prawie rzymskim*, „Biuletyn LTN” 1993, 34, nr 1, s. 5–14.
- Kuryłowicz M., *Rzymskie prawo karne w polskich badaniach romanistycznych*, [w:] *Jednostka, państwo i prawo dawniej i dziś. Prace ofiarowane profesorowi Zbigniewowi Sobolewskiemu w siedemdziesięciolecie urodzin*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Prawo” 2003, nr 7.
- Kuryłowicz M., *Servus aleator*, [w:] *Studi in onore di Arnaldo Biscardi*, vol. 4, Milano 1983.
- Kuryłowicz M., *‘Tresviri capitales’ oraz edylowie rzymscy jako magistratury policyjne*, „Annales UMCS” 1993, sectio G, vol. XL.

- Kuryłowicz M., *Ustawodawstwo rzymskie w sprawach karnych*, „Annales UMCS” 1988, sectio G, vol. 35 [= M. Kuryłowicz, *Scripta minora selecta. Ausgewählte Schriften zum römischen Recht*, Lublin 2014].
- Kuryłowicz M., *Ustawodawstwo rzymskie w sprawie fałszywych miar i wag*, „Biuletyn LTN” 1992, Hum. vol. 33, nr 1–2.
- Kuryłowicz M., Jońca M., *Prawo rzymskie trzeba zobaczyć!*, [w:] *Personae – Res – Actiones. Rozmowy o prawie rzymskim i historii prawa*, red. M. Jońca, Lublin 2021.
- Kuryłowicz M., Żolnierczuk M., Kosioriewicz J., *Historia prawa państw antycznych (ze szczególnym uwzględnieniem prawa rzymskiego)*, Lublin 1978.
- Leksykon rzymskiego prawa karnego*, red. M. Jońca, Warszawa 2022.
- Leraczyk I., *Rzymskie prawo karne. Bibliografia*, Lublin 2021.
- Lesiński B., Rozwadowski W., *Historia prawa*, Poznań 1978.
- Muszyński Z., *Siedem cech głównych szkoły naukowej*, „Filozofia Nauki” 1995, R. 3, nr 1–2.
- Nancka G., *‘Primum non nocere’. Kazimierz Kolańczyk wobec reformy studiów prawniczych z 1975 r.*, „Zeszyty Prawnicze” 2022, z. 22.1.
- O profesorze, katedrze, doktorach, doktorantach i współpracownikach*, [w:] *Quid leges sine moribus? Studia nad prawem rzymskim dedykowane profesorowi Markowi Kuryłowiczowi w 65. rocznicę urodzin oraz 40-lecie pracy naukowej*, red. K. Amielańczyk, Lublin 2009.
- Opalek K., *Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki*, Warszawa 1983.
- Pikulska A., Jońca, Maciej. *Rzymskie prawo karne. Instytucje*. Lublin: Wydawnictwo Werszet, 2021 (ss. 218, ISBN 978-83-67064-10-1), „Krakowskie Studia Prawnicze” 2022, nr 15(4).
- Prawo karne i polityka w państwie rzymskim*, red. K. Amielańczyk, A. Dębiński, D. Słapek, Lublin 2015.
- Quid leges sine moribus? Studia nad prawem rzymskim dedykowane profesorowi Markowi Kuryłowiczowi w 65. rocznicę urodzin oraz 40-lecie pracy naukowej*, red. K. Amielańczyk, Lublin 2009.
- Z profesorem Markiem Kuryłowiczem rozmawia Henryk Olszewski*, CPH 2014, t. 66, z. 2.
- Zabłocka M., *Gorsze lata polskiej romanistyki*, „Zeszyty Prawnicze” 2017, z. 17.4.
- Zabłocka M., *Marzenna Dyjakowska, ‘Crimen laesae maiestatis’. Studium nad wpływami prawa rzymskiego w dawnej Polsce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, ss. 279, „Zeszyty Prawnicze” 2001, z. 10.1.
- Zabłocka M., *Romanistyka polska w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku*, Warszawa 2013.
- Zalewski B., *Leksykon rzymskiego prawa karnego. Podstawowe pojęcia*, red. Maciej Jońca, C.H. Beck, Warszawa 2022, ss. 327, „Studia Prawnicze KUL” 2023, nr 1(93).

ABSTRACT

Professor Marek Kuryłowicz is a initiator and organizer of research on the Roman criminal law studies in Lublin, a leader of Lublin Roman Criminal Law School, called “Lublin School of Professor Marek Kuryłowicz”. The aim of this article is to present the origin of this school, to outline it’s evolutionary line leading to the first symposium in Lublin in 1993 and Professor Marek Kuryłowicz’s contribution to forming the foundations of research on Roman criminal law in Lublin.

Keywords: Roman criminal law; Marek Kuryłowicz; school of thought; Roman law studies in Poland

ABSTRAKT

Profesor Marek Kuryłowicz jest inspiratorem i organizatorem badań nad problematyką rzymskiego prawa karnego w Lublinie, założycielem lubelskiej szkoły rzymskiego prawa karnego, która bywa określana wprost „szkołą lubelską profesora Kuryłowicza”. Niniejszy artykuł jest poświęcony próbie odnalezienia chwili narodzin tejże szkoły, nakreśleniu linii ewolucyjnej inicjatywy, prowadzącej do pierwszego lubelskiego sympozjum w 1993 r., oraz udziałowi Profesora Marka Kuryłowicza w stworzeniu w Lublinie fundamentów do badań nad prawem karnym antycznego Rzymu.

Słowa kluczowe: rzymskie prawo karne; Marek Kuryłowicz; szkoła naukowa; nauka prawa rzymskiego w Polsce